

A BIHARI LEÁNYVÁSÁR

A *Honismeret* 2000. 1. számában Góg Imre tollából *A régi gajnai leányvásárokról* címmel jelent meg egy írás. A szerző tömören összefoglalta azokat az adatokat, emlékeket, amelyek erről a nagy múltú hagyományvesztett eseményről szólnak. Erről a témáról a *Néprajzi Értesítő* 1907. évfolyamában Szabó Imre és kapcsolatosan más leányvásárról Ernyey József részletes írást közölt.

A gajnai leányvásár felelevenítése nem érdektelen ugyan, azonban hasznos lenne ennek a régi szokásnak a történetileg is hiteles vizsgálata. Azt bizonyosan tudjuk, hogy a szokás a 19. században már eltűnt, s a helybeli, házassággal végződő „vásárról” már nem beszélhetünk.

Moldován Gergely határozottan állítja, hogy a leányvásár szokásáról elterjedt állítás tévedésen alapul:

„Általában elterjedt a hír, hogy a Gaina tetején hajdan Szent Péter és Pál napján leányvásárt tartottak; mások azt mondják, hogy a leányvásár máig is dívatban van: e szerint a környék »eladó leányai megjelentek hozományaikkal s a legények legott jegyet váltottak velök«. Ez a hit egyáltalában téves. A Gainán sem régen nem tartottak, sem manapság nem tartanak efféle vásárt. A ki ismeri a havasi társadalmat, könnyen rájő arra, mint terjedt el ez a hit a világban. Efféle vásárok, gyűlések, más helyt is vannak a havasban. Van például Lupsán három (január 11., május 3. és szept. 18-án), Bucsumban, minden május 1-én, Abrudbányán Todor napján, május első hetében és karácsony előtti hétfőn; Topánfalván (Câmpeni) virágvasárnapja előtti és pünkösöd előtti pénteken, júl. 9., augusztus 28. és november 5-én stb. Tény, hogy a gainai vásár inkább ismerkedési célból tartatik, mert nagy kereskedelmi fontossága nincs s az engedélyezett vásárok közé felvéve nincs is. A havasi román nyelvében a leány-vásár (terg vagy strânsură de fete) kifejezés nem is ismeretes. a mi a mellett bizonyít, hogy efféle nem volt és nincs is. A mócz legény nem érkezik szépelegni a leányoknak. Itt nincs falu, hogy eljárhasson a falu leányaihoz. Nyáron nem érkezik a munkától, télen az idő mostohasága gátolja jóindulatában. Azért van a vásár, hogy a havas ifja, véne összegyűljön, megismerkedjék, egymásnak egészsége felől kérdezősködjék, (»se`ntrébă de sănătate«), az ifjak tánczolnak. Egyik-másik leányon megakad aztán a szem; a leány is akárhányszor kiválaszt

magának egyet, a mi minden vásár alkalmával, más helyeken is, csak megszo-
kott történni. De nem adták és nem vették a leányt, el nem jegyezték ott hely-
ben; mindezen czeremoniák: megkérés, eljegyzés, menyegző a maga módja
szerint történt meg a szülői háznál. A mócnál fontos tény a házasság, szent-
ségnek tartatik, azzal azért Hübele Balázs módjára elbánni nem szokott.” (A
románság. A móckról. Nagybecskerek, 1895. 66–67.)

Ennek ellentmond *A magyarországi románok* (Bp., 1913.) c. tizenkilenc év-
vel később megjelent munkája, amelyben a házassági szokásokkal kapcsolatban
írja, (153. l.) hogy a gajnai leányvásárra Szent Péter napján messze vidékről
összegyűlnek a leányok és a legények, hogy ismeretséget kössenek, a házasulan-
dók kendőt cserélnek, s a következő év tavaszán házasságot kötnek. Az írásból
nem tűnik ki, hogy a könyv megjelenése idején (20. sz. eleje), némileg korábban,
vagy a 19. század mely időszakára vonatkozik a román leányok és legények is-
merkedésének és kendőváltásának ez a módja.

Mindazok a munkák, amelyek a Gajna hegységet említik, mint érdekességről,
a leányvásárról is írnak. *Hunfalvy János* nagy földrajzi munkájában (*A magyar
birodalom földrajza különös tekintettel a néprajzi viszonyokra*. Bp. 1886. 703. l.)
a következőket olvassuk:

„Hajdan a Gajna tetején leányvásárokat tartottak, mégpedig Sz. Péter és
Pál apostolok napján; a környék kiadó leányai megjelentek hozományaikkal s
a legények legott váltottak velök jegyet. Vásárt még most is tartanak, de a le-
ányvásár megszűnt már. Azonban a csókvásár Halmágyon még divatos, t.i.
valamely szombat napon a húsvét előtt megjelennek a heti vásáron a fiatal
menyecskék, kik az elmúlt farsang alatt férjhez mentek, s megcsókolnak min-
den tisztos férfit, akivel az utcán találkoznak; a csók díja néhány krajczár,
annak visszautasítása sértés volna.”

Ebből a közlésből is kitűnik, hogy a gajnai leányvásárt a 19. század végén
már csak régi szokásként említik. Ugyanakkor rendkívül érdekes a *csókvásár*,
amelyről tanulságos lenne egy bővebb közlés.

A gajnai leányvásárról ismereteink szerint a legkorábbi írás 1823-ban a
Hasznos Multságok-ban jelent meg. Ebből megtudjuk, hogy a leányvásár a 19.
sz. elején már megszűnt. A szerző úgy beszél róla 1823-ban, hogy „már most
ezen szép szokás ugyan el mult.” Így szinte bizonyosan vehetjük, hogy ez a sa-
játosság szokás, már kétszáz éve a múlté.

A leányvásárt kuriózumként említik a szerzők, pedig az ezen a néven emle-
getett vásárnak jelentősebb szerepe is volt. Nagy alkalma volt ez az árucserének.
Elsősorban fából készült eszközökkel, faedényekkel, kapákkal, kaszákkal, fej-
székekkel, fazekas árukkal mentek a környékbeli móckok, románok és más lakosok,
akik saját készítésű tárgyait, eszközeiket árulták, cserélték.

A *Hasznos Multságok* 1823-ból való *A' Biharhegyi Vásár* címen megjelent kis közlését, mint a leányvásár történetéhez hiteles írást közöljük.

Az 1486 méter magas Gajna csúcs tövében, Bihar, Hunyad és Torda-Aranyos megyék összeszögellő pontjánál

„tágas térség vagy on, hol esztendőként Jun. 29-kén, Ó. Kal. szerint, az úgy nevezett Oláh Sz. Péter napján 's utánna, híres vásár szokott tartatni, mellyre mind Magyar, mind Erdély és Oláh Országiak számosan egybe gyülekeznek. A' vásárnak most is Leány vásár a' különös nevezete, minthogy ez előtt, a' miről az öregek még emlékeznek, olly módon szokott tartatni, hogy Erdélyből és Havas-Alföldről az Oláh atyák és anyák férjnek való Leányaikat oda szokták vinni, és két sorba állítván, kis vagyonszájokat úgymint: ökröt, tehenet, ketskét, juhot, házi eszközöket kirakták s kiállították. A' hajadonok szülőik között állván, kiktől kitelt, piros botoskorban, díszes oláh öltözetben, nyakokon és hajok fonásai között arany és ezüst pénzek függve, várták a' jó szerentsét. A' házasulandó ifjak rendre járván a' sorokat, szemre vették a' Leányzókat, 's a' hová szemök és szívök vonzotta, ottan megállapodtak, 's ha a' viszon hajlandóság az ő kivánságaikban megegyezett, a' hellyel közzel várakozó Oláh Papok által mindjárt öszve adattattak, 's így feleséggel tértek haza a' vásárról.

Már most ezen szép szokás ugyan el múlt, de mégis vígan vagy onnan az Oláhság, és a' czimpolyásoknak (dudásoknak) úgy a' kisebb nagyobb furulyásoknak zengedezése mellett, kitsinnye naggya, ifja véne jó kedvvel járja a' forgó tánczot, és ezen vígság között, a' bor és égetbor nevelvén kedvöket, sok házosságok történnek.

Különösen a' mostani vásár abból áll, hogy Bihar hegyének Erdély országi részéről az úgy nevezett Moczok, kik többnyire fenyves erdőkben laknak, oda jönnek dézsákkal, sajtárokkal, köpülőkkal, kádakkal, és más fa-edényekkel, mellyek ugyan a' készítőikről moczok fa-edényeknek neveztetnek, 's ezen kívül hoznak túró, sajtot, és külömbféle száraz gyümöltsöt; ellenben Magyar ország részéről 's kiváltképpen Vaskoh tájjáról megjelentnek a' lakosok, kaszákkal, kapákkal, fejszékkal, patkókkal, késekkel, sarlókkal, aczélokkkal, ezeken kívül fazekakkal és korsókkal, 's ezen kétféle oláh Népeség inkább tserél, hogy sem pénzen adna és venne.”

Végül megemlítem még, hogy a *Honismeret* fenti számában megjelent írás szerint a fiatal Ferenc József császár gajnai hegyoromnál tett kirándulása emlékére állított emlékoszlopot lerombolták. Ebből az sejtethető, hogy tudatos rombolás történt politikai vagy egyéb okokból, esetleg az oszlop vandál emberek meg gondolatlan pusztításának esett áldozatul. Ezzel szemben *S. L. a Vasárnapi Ujság* szerzője 1893-ban (40. évfolyam, 36. szám, 600. l.) a következőt írja: „pár éve az emlékoszlopot ledöntötte a vihar, s a kőbe vésett, aranyozott felirat betűi már szinte olvashatlanok.”